

יב. אומצה שהאדימה (שנצטר בה דם מחמת מכה. רמב"ן. וע' שו"ת שבט הלוי ח"ג קא) – חתכה ומלחה, מותרת אפילו לבישול בקדרה. תלאה בשיפוד בתנור – מותרת, שדמה נוטף ופורש. (ומקום החתך – למטה. ראב"ד). הניחה על גבי גחלים – רב אחא התיר, לפי שהאש שואבת הדם (והלכה כמותו לקולא), ורבינא אסר, שהדם נצמת ואינו יוצא.

יג. חוטי הצואר דינם כאומצה שהאדימה. (דעת התוס' לומר שאף לצלי צריך לחתכם לחתיכות, לצורך הוצאת הדם. והרמב"ן והר"ן חולקים. וכן הביאו מהראב"ד ומרבנו עמרם גאון, וכ"ה בשו"ת הריב"ש פו).

יד. ראש של בהמה שנתנוהו ברמץ – אם בית השחיטה כלפי מטה, הדם זב ויוצא. לצדדים – אסור. וי"א שאם נעץ בו דבר מה, מותר, שהדם יוצא דרך אותו מקום. הושיבו על נחיריו – י"א שמותר רק אם נעץ בו דבר, ויש מתירים בכל אופן.

(בה"ג משמע שרק המוח אסור, לפי שנתבשל עם הדם שבקרום, ולא שאר הראש. ונראה שגם חוטי הלחי דינם בקרום המוח. עפ"י תוס'. וע' גם בשו"ת הרא"ש כ, כג. ונראה שדוקא אם צלה, אבל בישל הראש בקדרה – אסר בששים, וצריך לשער בכל המוח. רמב"ן. בראש של תרנגולת – יש נוהגים בו התר בכל אופן שהניחו. עפ"י תוס').

טו. שומן שעל יותרת הכבד – ר' אליעזר ממיץ היה אסר. והתוס' כתבו לסתור דבריו.

קמו. א. טבח המנקה, שנמצא חלב אחריו – מה דינו?

ב. האם הטבחים נאמנים על הגיד והחלב לומר שנטלום?

א. הסיקו הלכה כדברי רב פפא, שאם נמצא כזית (אפילו במקומות מפורזים. רמב"ם) – מלקין אותו. כשעורה – אין מלקין אבל מעבירים אותו מתפקידו. (וחזרתו לכשרותו ותשובתו – כפי ראות עיני הדיין, אם עבר בשוגג או במזיד. פוסקים).

ב. לר' מאיר, אין הטבחים נאמנים על הגיד ועל החלב, משום הטורח שיש בדבר לחטט אחריהם. וחכמים אומרים: נאמנים. (וכן הסיק רב נחמן להלכה בזמנו).

דף צד

קמז. מקום שבו הטבחים הם מישראל – האם מותר לעשות שם את המעשים דלהלן?

א. לשלוח ירך לנכרי, כשגיד הנשה בתוכה.

ב. למכור נבלות וטרפות לנכרי.

ג. לשלוח נכרי ליקח לו בשר.

א. ירך שלמה שהגיד בתוכה – מותר לשלוח לנכרי בכל מקום, כי גם אם ישראל יקנה אותה ממנו, הלוקח יבין שלא ניטל הגיד ולא ייכשל. (וגם אם הנכרי יחתכנה לחתיכות – חיתוכו שונה מחיתוך הירך של ישראל, כך שהדבר ניכר שהגוי חתך).

(ואולם, לדעת הסובר גיד הנשה אסור בהנאה, אסור לשלוח ירך לנכרי עם גיד שבתוכה, שנמצא נהנה מן הגיד, שמתכבד בכך ששולח לו שלמה. עפ"י פסחים כב.).

ירך חתוכה – משמע במשנתנו שאסור. לפי אפשרות אחת בגמרא מדובר במקום שמכריזים על הטרפה כשנמצאת, שבמקום זה מותר לישראל ליקח בשר מן הנכרי (כי כל הטבחים הם מישראל, והרי לא הכריזו על טרפה), ולכן חוששים שמא יקח ישראל ירך זו מן הנכרי ויסבור שניטל גידה. אבל במקום שאין מכריזים – מותר לשלוח לו ירך חתוכה, שאין שם חשש תקלה. (וכן סוברים אביי רבא ורב אשי, לפרוש התוס'. וכן פסק הרשב"א).

ולפי ה'אבעית אימא', (וכן נקט הרי"ף להלכה), אפילו במקום כזה אסור, גזרה שמא יראנו ישראל שמכר לו, ויקנה ירך זו מן הנכרי ויסבור שניטל גידה. או משום גנבת דעת הנכרי, שסובר ששולח לו ירך מתוקנת שטרח עליה. (אפשר שאלו שני טעמים חילופיים, ולפי הטעם של גנבת דעת, אין לחוש לשמא יראנו. ערשב"א).

א. רבנו תם פרש שמדובר כשאומר לנכרי שהיא מנוקרת, אבל בלאו הכי – מותר.

ב. מרש"י משמע שלדעת רב אשי, נחלקו בדין זה תנא דמתניתין ותנא דברייתא, האם מותר לשלוח לו ירך חתוכה.

ג. מותר לשלוח ירך חתוכה לישראל ע"י שליח נכרי, ואפילו ללא חותם ואין חוששים לחילוף – מפני שחיתוך ישראל שונה מחיתוך הנכרי, מפני נטילת הגיד. אבל בשאר אברים שחיתוכם זהה – אסור. עפ"י רש"י. ונחלקו הרא"ה והרשב"א אודות שיגור עוף שחוט, האם חיתוך הסימנים כדרך שחיטה, מהוה סימן שאינו של גוי, אם לאו.

ב. שנינו בברייתא שאסור למכור נבלות וטרפות לנכרי בחזקת שחוט, משני טעמים; מפני שמטעהו, שסובר שהיא שחטה. וגם מחשש שמא יחזור וימכרנה לישראל. לאביי ורבא, אין איסור משום חשש טרפה אלא במקום שמכריזים ולא הכריזו על זו. ולרב אשי, בכל מקום קיים איסור מחשש טרפה, שמא יראה ישראל במכירה זו ויקנה מהנכרי את הבשר. [וגם לדבריו אין כשהמוכר מודיע לקונה שזה טריפה, אין חשש שמא יראה ישראל].

(נחלקו הראשונים אם במתנה יש לחוש משום גנבת דעת או רק במכירה).

ואמרו בגמרא שכשמוכרים להם בסתם, באופן שמכריזים 'בא לדינו בשר לנכרים' – מותר, שאין כאן הטעיה, שיש להם להעלות על הדעת שמא היא טרפה. וגם אין חשש שיקחנו ישראל. (וכתב הר"ן שעתה נוהגים למכור נבלות וטרפות לנכרים, לפי שסומכים על דברי ר"ת שלא אסרו למכור להם אלא כשאומר בפירוש שהיא כשרה, שהריהו מטעם, וגם חוששים שמא יקח ממנו ישראל, אבל בסתם – אין חשש, שהוא מטעה את עצמו, וגם ישראל אחר לא יקחנו, שאינו סומך שהיא כשרה. וע"ע בהדושי הרשב"א, טעם אחר בישוב מנהג העולם).

ג. לא יאמר אדם לנכרי קח לי בדינר זה בשר – מפני האנסים (שעכו"ם אנס הוא ויעכב הדינר בידו וגזול את הטבח). וגם מחשש שמא מוכרים לו נבלות וטרפות, (במקום שאין מכריזים ואין הטרפות ידועות).

קמח. א. האם מותר לשלוח ירך לחברו, כשגיד הנשה בתוכה?

ב. האם מותר לגנוב דעתו של נכרי?

ג. אלו פעולות נמנו בגמרא, האסורות משום גנבת דעת, ואלו דברים אינם בכלל האיסור.

א. השולח ירך לחברו בסתם, שלמה – אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה. חתוכה – צריך, שמא יסבור הלה שניטל גידה.

ב. אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עכו"ם. (איסור גנבת דעת – מדאורייתא, מלא תגנבו. ראשונים). – כן משמע מדברי שמואל, אם כי לא אמרה בפירוש ויש מקום לדחות הראיה מדבריו, ומ"מ כן מפורש בברייתא שאסור להטעותו, (וכן משמע בגמרא ממה שהקשו 'זהא קמטעי להו'). וכן פסק הרמב"ם והרמב"ן וש"פ).

ג. אסור למכור נבלה וטרפה לנכרי כאילו היתה כשרה, כגון שאומר לו שהיא כשרה. והוא הדין מכירת ירך שגיד הנשה בתוכה, בחזקת שניטל גידה. אבל מותר למכור טרפה לנכרי באופן שאין אומרים לו כלום, שיש לו להעלות על דעתו שהיהודי מוכר לו טרפות. ואם לא שאל וברר – הוא שהטעה את עצמו. אל יסרהב אדם לחברו לסעוד אצלו, כשיודע בו שאינו סועד. ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל. ולא יפתח חביות כשבין כך עומד לפתחם, ונראה כאילו פותחן במיוחד עבורו. ולא יאמר לו סוך שמן מפך ריקן. (שיודע בו שאינו סך, ומפציר בו לסוך בדבר שאינו). ואם עושה זאת כדי לכבדו בעיני אחרים, להודיעם שחביב הוא בעיניו – מותר, (שגדול כבוד הבריות).

(מרש"י משמע שאסור רק בכגון שאומר לו בפירוש שפותח חביות עבורו, ואולם התוס' כתבו שאף בסתם אסור, כיון שכן מורים הדברים מעצמם, ואין הלה מעלה על דעתו שפותח לצורך אחר).

ומבואר בגמרא שהתירו לפתוח חבית לאורח, הגם שצריך לפתחה גם לצורך אחר, באופן שהיה פותח עבורו גם ללא אותו צורך נוסף (ועב"י וסמ"ע חו"מ רכח; שפת אמת שבת קיט).

(ודוקא כשבאמת פתח גם עבורו, אבל אם פתח לצורך אחר, אסור לשקר ולומר שפתח עבורו, הגם שבלא"ה היה פותח בשבילו. עפ"י תוס').

עוד אמרו: לא ילך אדם לבית האבל ובידו לגין שאינו מלא, מפני שמטעהו, שהלה סבור שהוא מלא יין. אבל אם עושה כן כדי להחשיבו בעיני הציבור – מותר; –

לא ימכור אדם סנדל של נבלה כאילו היה של שחוטה, שעור המתה גרוע משל השחוטה; –

לא ישגר אדם לחברו (אפילו במתנה. מפרשים) חבית של יין ושמן צף על פיה, שהלה סבור שמלאה בשמן וסומך על כך.

עולה מן המסופר בגמרא, שמי שסובר שהקבילו את פניו לכבודו, ובאמת לא עשו כן אלא לצורך אחר – אין חובה להודיענו שלא עשו לכבודו, (ואף יש לחוש לפגיעה בו באמירה כזו), שהוא זה שהטעה את עצמו, שהרי היה לו לחשוב שלדרכם היו מהלכים ומה ראה לומר בשבילי באו (עפ"י רמב"ן).

דף צה

קמט. א. מקום שטבחי ישראלים – האם מותר ליקח בשר מן הנכרי הקונה מן הטבחים ומוכר במקולין (= בית המטבחים)?

ב. תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבלה – מה הדין כשלקח ואינו יודע מאיזו לקח; כשנמצא בשר ביד נכרי; כשנמצא מושלך?

ג. מה דינו של בשר שנתעלם מן העין?

א. רבי התיר בשר הנמצא ביד נכרי במקום טבחי ישראל, והנכרי לוקח מהטבחים למכור במקולין להשתכר. (ואפילו נמצא בידו שלא במקולין – משמע שמוותר. עפ"י תוס' ורשב"א). ואין לחוש שמא הביא בשר מביתו או שמא מכרו לו טרפה ולא הכריזו, ומוכרו – שיש לילך אחר רוב בשר, שנמכר להם למכירה ע"י טבחי ישראל.